

ἀρετὴν ἀγαπῶντες αὐτήν, ὡς σύμφωνον μὲ τὴν λογικὴν ἡμῶν φύσιν καὶ εὐάρεστον εἰς τὸν Θεόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'.

Περὶ ἀγνοίας ὑπερβλητῆς καὶ ἀνυπερβλήτου.

Ὁ ἄνθρωπος εἰσέρχεται εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ὅλος ἄγνοια καὶ ἀδυναμία· ὅθεν ἡ ζωὴ αὐτοῦ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ἀπαιτεῖ παντοτεινὴν πρόνοιαν καὶ ἐπιμέλειαν τῶν γονέων, ἡ ἐκείνων εἰς οὓς παραδίδεται· ἀλλ' ἡ ψυχὴ φαίνεται, ὅτι εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων γινομένων προσβολῶν εἰς τὰ αἰσθητήρια αὐτοῦ ἄρχεται νὰ ἐνεργῇ, νὰ περιεργάζεται, νὰ μιμῆται, νὰ συλλαμβάνῃ ἰδέας τινὰς τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, καὶ νὰ κρίνῃ ὅπως οὖν, καθὼς δεικνύουσι τοῦτο αἱ σωματικαὶ αὐτοῦ κινήσεις καὶ ἐνέργειαι, καὶ τὰ πρῶτα ψελλίσματα. Δὲν εἶναι ὅμως ὑπεύθυνος τῶν πράξεων αὐτοῦ, εἰ μὴ ἀφοῦ αἱ ἠθικαὶ καὶ λογικαὶ δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἀναπτυχθῶσιν, ὥστε νὰ συναισθάνηται δικαίωμα καὶ καθήκοντα, καὶ νὰ διακρίνῃ τί δίκαιον καὶ τί ἄδικον, τί τίμιον καὶ τί ἄτιμον, καὶ συντόμως, τί καλὸν καὶ τί κακόν. Τότε πᾶσα πράξις αὐτοῦ, εἴτε εἰς Θεὸν ἀποβλέπει, εἴτε εἰς ἑαυτὸν, εἴτε εἰς ἄλλων ἄνθρωπον, γινομένη ἐν γνώσει καὶ προαιρέσει, εἶναι ὑπεύθυνος, καὶ ἀξία ἀποδοχῆς ἢ κατακρίσεως, ἀμοιβῆς ἢ ποινῆς. Ὅθεν ὀφείλει ἀκριβῶς νὰ παρατηρῇ πρὸς τῆς ἐσωτερικῆς συγκαταθέσεως καὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐκτελέσεως, τὴν φύσιν τῆς πράξεως, τὴν αἰτίαν, τὸν σκοπὸν καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς· διότι ἡ γνώσις πάντων τούτων μετὰ τῆς προαιρέσεως τοῦ πράττοντος συγκροτεῖ τὴν ἠθικότητα τῆς πράξεως, καὶ καθιστᾷ αὐτὴν ἠθικῶς καλὴν ἢ κακὴν, καὶ γίνεται ἀνάθεσις εἰς τὸν πράξαντα, τουτέστι κρίνεται αἴτιος τῆς πράξεως, διότι ἐπραξεν ἐν γνώσει καὶ προαιρέσει· ἐντεῦθεν γεννᾶται τὸ ἠθικὸν ἀξίωμα, ὧρ αἱ ἀρχαὶ ἐφ' ἡμῖν, καὶ αὐτὰ ἐφ' ἡμῖν καὶ ἐκούσια (1)

Ἐνταῦθα λοιπὸν ἄρχεται ἡ θεωρία τῆς ὑπερβλητῆς καὶ ἀνυπερβλήτου ἀγνοίας, ἣν ὥρισamen ἐν τοῖς προλαβοῦσιν (2). Ἀδύνατον εἶναι τῶντι εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ ἐξεύρῃ τὰ πάντα· πρὸς ἐκπλήρωσιν ὅμως τῶν κοινωνικῶν καθηκόντων αὐτοῦ, ἔχει τὸ ἠθικὸν αἶσθημα, ὅπερ ταχέως ἀναπτύσσεται ἐν αὐτῷ, ἔχει καὶ γενικὰς τινὰς ἀρχάς, αἱ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ συλλαμβάνει ἅμα ἀρχίσῃ νὰ διακρίνῃ σχέσεις οἰκογενείας, πατρίδος, ἔθνους, κτλ. Τοιαῦται γενικαὶ ἀρχαὶ εἶναι, ὃ σὺ μισεῖς ἐτέρῳ μὴ ποιήσης· καὶ πάντα ὅσα ἂν θέλητε ἴνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρω-

(1) Ἀριστοτέλ. Ἠθικ. Νικομάχ. Βιβλ. γ'. κεφ. ε'. (2) Βλ. Κεφ. η'.